

STALINI AEG EESTI KÜLAS 1944-1954

HEIKI PÄRDI, EESTI VABAÕHUMUSEUM

MÄRJAMAA XX KODULOOKONVERENTS 22. VEEBRUARIL 2025

Üks kõige rängemaid ajajärke Eesti ajaloos, lühike ja jõhker: “Esimene nõukogude aasta ja ajavahemik 1944. aasta sügisest kuni 1953. aastani on Eesti ajaloos oluliseks perioodiks, mida kokkuvõtlikult iseloomustavad iseseisvusaegse riikluse lammutamine ning nõukogu võimustruktuuri ülesehitamine, uue ametnikkonna kujundamine, relvastatud vastupanu mahasurumine, laiaulatuslikud repressioonid, nõukoguliku majandusmudeli juurutamine, ühiskonna vaimuelu nõukogustamine ja Moskva kontrollimehhanismide väljakujundamine ning kehtestamine. Teisisõnu, see oli aeg, mil Eestis kehtestati lõplikult uus režiim ehk loodi Eesti NSV vundament“ (Ajaloolane Tõnu Tannberg)

1944. aasta sügis-suvel pages Eestist kümneid tuhandeid inimesi Läände —Saksamaale ja Rootsi. Paremad võimalused punaste eest põgeneda oli mereäärusel Põhja- ja Lääne-Eesti rahval, kes seda ka ohtralt kasutasid. Koostiselt oli põgenikkond kirju, nende hulgas oli nii maarahvast kui linlasi, põllumehi, töölisi, kultuuritegelasi, poliitikuid ja ametnikke. Üldjuhul olid pagulased paremas tööeas keskhariidusega inimesed. Väga täpseid andmeid sõjapõgenike arvu kohta ei ole, ent erinevail hinnanguil ulatus see **70-75 000 inimeseni**.

Oma dramaatilist, ja ilmselt päris tüüpilist põgenemist Rootsi kirjeldas Oskar Puhm, Rannamõisa koguduse pastor ja Haabersti kooli juhataja (1941-1944) nõnda: „, Nii kihutasin jalgrattal, seljas Soome välihall vorm, mööda Paldiski maanteed Haabersti koolimajani, kus olin varem olnud koolijuhatajaks. Tondi kasarmute rajoonist kostis tankiroomikute tugev müra. Pöördusin Rannamõisa kõrvalteele, et pääseda Ranna kihelkonda, mille olin 1936. aastal rajanud. Kihutasin nagu surmaga võidu. Õnn oli minuga. Jõudsin Tiskre küalani. Läksin randa, otsides Soome või Rootsi pääsemiseks võimalusi... Rannas olid paadid juba täislastis ja ma ei mahtunud kuhugi. Ainult Vismeistri ojas kombineeriti automootorit mootorpaati paigutada. Ka seal olid kõik kohad reserveeritud, katsuti paati päevavalgel merre vedada, kuid Kakumäe poolsaare tipust tulistasid tankid kahuritega ja mürsud langesid õige lähedale. Pimeduse varjus õnnestus pingutava sikutamise peale madalas vees raskelt istuvat paati merre vedada. Segaduses oli paadi kompass katki astutud. Kellegi polnud suunda näitavat instrumenti asendada ja ilma kompassita ei riskeeritud matka alustada. Teatasin siis rannas, et oman soovitud eset. Küsiti, et kui palju ma tahan selle eest saada. Vastasin: „Mees koos kompassiga.“ Peeti aru ja vastati siis, et puldaniga kaetud paadis pole ruumi, kuid paadi laepealsel võiksin kaasa sõita. Nii sai väike kompassikene mu elupäästjaks. Meie reis üle mere, ööl vastu 23. septembrit toimus pingeliselt ja hädaohurikkalt.

Läände põgenenute maine vara jäi valdavalt siia maha. Nõukogude võimuorganid hakkas seda kohe kärmelt pärast Eestisse jõudmist üles kirjutama ja arvele võtma. Selleks anti välja eraldi asjakohane Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee **MÄÄRUS nr. 790**. 22. augustist 1945. Täienduseks ENSV RJKN ja EK(b)P KK otsusele 14. dets. 1944. a. ENSV R/KN ja EK(b)P KK otsustab:

1. Täiendada ENSV RKN ja EK(b)P KK 14. dets. 1944. a. otsuse punkt la ning kinnitada see alljärgnevalt: Läbi viia kõigi hoonete ja ehitiste, põllutöömashinade, kogu inventari, kariloomade ja vara arvelevõtmine ning võõrandamine majapidamistelt, mis kuuluvad saksa kolonistidele ja koos nendega ärajooksnud kodumaa reetjale, ning samuti neilt majapidamistelt, kus perekonnapea või keegi perekonnaliikmest on **bandiidiks ja võitleb nõukogude võimu vastu** ja perekond peab sidet ning abistab oma sugulasi vaenulikus tegevuses nõukogude võimu vastu.

2. Täiendada sama otsuse punkt lb järgmiste sõnadega: Läbi viia maa, hoonete ja ehitiste, kariloomade, põllumajandussaaduste, kõigi hobuste ja põllutöömashinade võõrandamine majapidamistelt, kus perekonnaliikmed on **bandiitide aktiivseteks käsilasteks** (varjavad neid, abistavad materiaalselt), jättes neile 5-7 ha maad, ühe lehma, ühe sea, ühe lamba ja lihtsat põllumajanduslikku inventari.

A. Veimer ENSV RKN esimees, N. Karotamm, EK(b)P KK sekretär

Üks tavaline Eesti talupere Kaansoos 1946

Ado Köögardal. 19.X 1944: „Praeguse režiimi kohta ütles üks usklik inimene, et see 1940-1941. a. tõi rõhuva tunde, nüüd see aga mitte ei rõhu, sest seda, mida nõuti kodanikult 1941.a, nõudis hitlerlik valitsus peaaegu igalt kodanikult ja veel palju suuremal määral. Nõnda on siis hitlerism oma nõudmistega õpetanud meid kommunismi taluma. Ka näib praegune režiim mõneski suhtes kergem olevat kui varemalt: Tallinnas on vaba turg, usk ei ole enam põlu all jne. Varsti seatakse sisse küll toiduainete kaardid, mida antakse käitiste kaudu. Kirik loetakse nüüd ka käitiseks. Selle tagajärg on muidugi see, et kirik saab täiesti ustavaks nõukogude korra vastu: mis peaks kirikul veel olema nõukogude korra vastu, kui tal ometi eluõigus on, ja mis peaks nõukogude korral olema kiriku vastu, kui kirikul nõukogude vastu midagi ei ole. See on ju nõnda, et nõukogude võim tahab maapäälse elu vahekordi korrastada, kirik aga tahab Jumala riiki ehitada“. **Kommunism tungis seni pääle terroriga, nüüd „sametkäppadega“, nagu keegi ütles“.**

Sarnaseid illusioone väljendas oma päevikus 27. septembril 1944 ka Jaan Roos: „See režiim on palju muutunud mõistlikumaks, meie mehed samuti. Ja räägitakse, et muutub veelgi. Seda tunnistavad nii eestlased-kommunistid ja ka venelased. Midagi seda ei ole sündinud, mis kardeti. Ei ole küüditamist ega tapmist. Ka meie sõjameeste vastu ollakse suuremeelne. Lastakse kõik koju, kus nad võivad oma tööd teha rahulikult. **Muidu poleks viga midagi. Ainult need rüüstamised**, mis venelased nii linnas kui maal teostavad. Nad käivad majast majja ja võtavad sealt, kust saavad.

29. IX 1944. Pärast lõunat lähen Palgimäe kaudu Lustiverre. Rüüstamine venelaste poolt kestab laias ulatuses. Röövitakse, mis kätte saavad. Inimesed ei julge hobustega välja tulla. Kui tulevad, [võetakse] hobused vägisi käest. Seetõttu on mõnel pool veel rukkid maha tegemata ja kartulivõtmise takistatud. Väikeses Lustivere asunduses on röövitud ja varastatud venelaste poolt 19 hobust. Minu õel Liidel on peaaegu vägisi võetud kõik või ja hulk liha“.

Meri pandi lukku, hävitati ka paadid, isegi merelähedastel järvedel. Kakumäelt pärit Maimu Pärg: “Minu isa Arthur Pärg oli oma kätega teinud aerupaadi ja mootorpaadi, millega ta Harku järve peal käis kala püüdmas. Isa oli talveks paadid järvest koduõue peale toonud, et jäässe ei jääks.

Kord varakevadelisel päeval 1945. aastal ilmus meie hoovi kolm mundris Vene sõdurit, kes mu isalt kahemehesaagi laenuks küsisid. Isa andiski sõduritele sae ja seepeale **saagisid nad isa silme all mõlemad paadid pooleks**. Oma õigustuseks ütlesid nad, et neid paate oleks isa võinud põgenemiseks kasutada ja see olevat ülema käsk. Isa nuttis ahastuses põlvili õuel, kui oma kätetöö hävitamist pealt pidi vaatama”

Koolis tehti lastele kohe selgeks, kes on nüüd siin peremehed. Koeru 1950. aa

Talutööd Simunas 1946

Laupäev, 27. apr: Esimest korda põllul, kartulimaad libistab. Otsin omale Ameerika patinkad — 850 rbl.

Avanduse vallamajast pani 5-6 arreteeritud meest puurist plehku. Sellepärast toodi venelasi Avanduse vallamajja. Kestavad haarangud eestlaste peale.

Kolmapäev, 8. mai: Sõnniku lahutamine, künnan sisse. Juhan lõhub puid.

Neljapäev, 9. mai: künnan sõnniku sisse. Sügiskünni äestamine sik-sakäkkega. Juhan lõhub puid.

Reede, 10. mai: Juhan lõhub puid. Sik-sakäkkega äestan. Taimelava sai pandud küdema. Nisu ja kaer külida 10-16.

Neljapäev, 16. mai: Avanduse tares puhastan nisu Lüdega. I nisu külv toa taha. Lüde tõi joodikult 1,5 kg mett 225 rbl eest.

Reede, 17. mai: Nisu ümber pööratud ratasadruga ja äestatud. Hernekülv — 1 puud.

Pühapäev, 2. juuni: Lõikan kivide märkimise vitsu ja märgin kivisid. Õhtul väike pumelung. Ottol rukis loob.

Esmaspäev, 3. juuni: Väljakäiku puhastab. Õueaia ja kapsamaa kündmine. Kurki istutab.

Kolmapäev, 5. juuni: Simuna veskil, loomajahu 290 kg ja ülesõela nisujahu 40 kg, kruupe-tangu 100 kg, linnaksed.

Neljapäev, 6. juuni: linnaksed ahju õlletegemiseks. Naturaalkorras kruusi toon 0,5 rm. See oli käsukorras, kus aeti kommunistlikult koos teed kruusitama. Kuni 22. juunini tuleb kõigil tööl olla.

Teisipäev, 11. juuni: Kodus, väike pumelung. Mõõdeti teejagusid, igaihele 120 m. Peale selle tuleb veel vedada iga hobuse pealt 3 kanti kruusa rügi tee peale.

Reede, 2. aug: Sõnnikuvedu eest sigade laudast ja hobuste tallist vikimaa kesale 15 koormat. Venelaed püüavad Sootaguse küla. Avanduse vallamajas on sees 80 venelast, Paasvere vallamajas on sees 80 venelast.

Reede, 9. aug: Rukkilõikus. Raha eest 3 päevilist, 1 päeva vastu teeb. Kokku 4, ise 4 in. lõpetame lõikuse. Päevilise palk 125 rbl. Sidujad olid Onkeni Amalie, vilja minult võetud, Kana-poiss oma naisega, raha eest, oma pere 4-kesi.

Laupäev, 10. aug: Hakkidele panen peavihke. 172 hakki, 14-16 vihku igas hakis.

Talunikele pandi peale mitmesuguseid riiklikke koormisi ja kohustusi. Kõige tähtsam oli põllumajandussaaduste müümine riigile. Lisaks sellele oli töiseid kohustusi nagu juba vanast ajast tuttav teetöö, nn ehk sillulkäimine. See käis nii nagu see ikka oli käinud: igale talule oli antud oma teelõik ehk sillatükk, kuhu tuli kohaliku teemeistri korraldusel vedada kindel kogus kruusa. Nüüd, uuel vene ajal lisandus ka rida selliseid, mida varem pole olnud. Tuli hakata vedama küttepuid vallamajja ja koolimajja, aga ka telefoniposte ning mõnes kohas ka raudteeliipreid. Täiesti uus asi oli ka seoses külade elektriga varustamiseks ette võetud väikeste veejõujaamade ehitamine, kus talud pidid samuti kohustuslikus korras tasuta tööd tegema.

Kõige raskem kohustus taludele oli aga metsatöö. Kõik valla meeshinged, kes polnud sellest vabastatud, pidid üles töötama ja välja vedama **120 tihumeetrit, naised ja noorukid aga 90 tihumeetrit metsa**. Sellest olid vabastatud vanad ja haiged, samuti alla 16 aasta vanused lapsed ning need, kes töötasid väljaspool põllumajandust.

Väga odava hinnaga, poolmuidu, tuli anda riigile kindla normi järgi teravilja, kartulit, liha, mune jmt. Gustav Põldmaa päevikust 5. veebruaril 1946: Viin Määrisse lehma lihanormi katteks, 388 [kg] puhast. Vahetasin oma lehma Sirevere külas ümber ja viisin selle vahetatud lehma Määri mõisa normiks. Keskmise hind 34 kop eluskaalu kg. Sain raha 131 rbl 92 kop. Nõukogude Liidul viinapudel $\frac{3}{4}$ [0,75 liitrit] maksab 76 rbl. **Lehm on nii odav, et ei saa kahte pudelit 40 % riigiviinagi ühe lehma eest.**

Simuna Padu küla Saare talu riigirent rahas ja viljas (1947)

Talu suurus **26,25 ha**

1. Teravilja — 1890 kg,
2. Sellest toiduteravilja — 1190 kg,
3. Kartuleid — 3100 kg,
4. Heina — 1254 kg,
5. Liha — 197 kg,
6. Piima — 1750 ltr (500 kg lehma pealt),
7. Lambavilla — 1,2 kg,
8. Kanamune — 170 tükki,
9. Peale selle 17 tm puid lõigata ehk vedada,
10. Hoonete ja loomade sundkindlustus 315,40 rbl,
11. Raharent — maa ja loomade pealt — 4380,20 rbl

70-aastane Jaak Saarts täidab oma viljanormi 1946. aastal. Foto: A. Koitla EFA-0-593

Veenva näite võtetest, millega tõrksaid talumehi müüginormide täitmisel taltsutati, esitas 1963 Ajaloo Instituudi töötajale Evald Laasile omaaegne Kõllest valla täitevkomitee esimees Johannes Arna:

“Valla partorg seltsimees Lumi andis mulle kord 1947. aasta sügisel ülesande minna kulak Jaan Visnapuu juurde ja tuua ära tema normivili, 4 tonni, mida kulak keeldus tasumast. Võtsin siis 5 rahvakaitse meest kaasa ja läksin. Ütlesin Visnapuule: ”Peremees, vili tuleb ära anda!” Kulak vastas: “Mitte mingisugust vilja teie süit ei saa.” Visnapuu tütar töötas muide Võrumaa TK-s repatrieerimise osakonna juhatajana.

*Tookord oli mul ka Keskkomitee volinik kaasas, kes arvas, et ei maksa hakata jõuga vilja võtma. Tulime siis ära ilma viljata. Teel tuli meile Lumi vastu ja nähes, et meie kulaku käest vilja kätte ei saanud, ütles, et tuleb minna tagasi. Tuli ise ka kaasa, kokku läksime 3 autoga ja 10 rahvakaitse mehega. Kulaku juures Lumi küsis korduvalt vilja, see keeldus kategooriliselt. Lumi protokollis kõik kulaku vastused. Kui kulak keeldus andmast aida võtit, siis **Lumi andis korralduse aida ukse sisse lüüa, mis ka palgi abil teostati.** Vilja viidi ära siis vist 7 tonni.*

Paar päeva hiljem oli kulaku tütar juba jõudnud lärmi lüüa, ja Võrumaa prokurör Palmre kutsus mind enda juurde seletust andma. Asi lahenes süiski lihtsalt – mulle anti väike distsiplinaarkaristus. Partorgi käest ei küsitud aga midagi”.

Alkoholimüük on üks lihtsamaid viise riigikassa täitmiseks. NSVLiidus tehti seda eriti agaralt pärast II maailmasõda – igal sammul leidis joogiputkasid, kus sai püstijalu visata 100-200 grammi viina koos väikese „sakuskaga“. Põltsamaa 1946 .

Puskariajamine võttis hoogu juba II maailmasõja ajal ning laienes veelgi pärast seda.

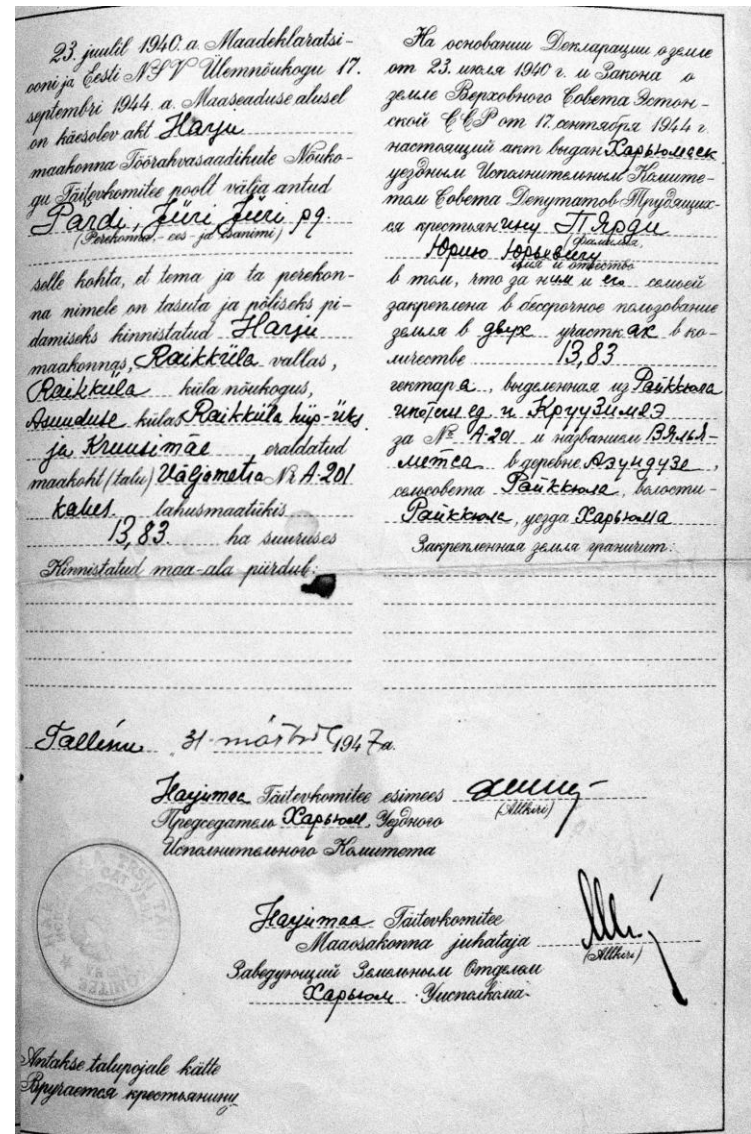
Enn Varblase isa oma viinavabrikus
1946-47

Väga värvikalt kirjeldab 1949. aasta “valimisi” oma päevikus Simuna talumees Gustav Põldmaa: “6. veebruaril olid ENSV rahvakohtunike valimised. Meil käis üks mees hommikul kell 8 valimise kastiga kodus. Tõusin parajasti voodist, olin veel särgi väel. Valimise kasti mees võttis taskust valimislehed ja pakkus minu kätte. Vastasin, et **las ma panen enne vähemalt püksid jalga** ja ütlesin, et pane ise kasti. Oligi kohe see tehtud, nii et ei olnud minul tarvis valimise lehti enda kätte võtta. Ja oligi valitud, keda – ei tea mina praegugi. Kastimees oli Ehasalu Lembit”.

Kohalikud valimised Rasinäs 1948

Talurahvast hullutati kauni dokumendiga, mis andis nende oma maa neile põliseks kasutamiseks. Põline tähendas kommunistide keeles 2-3 aastat.

Lapsed Tallinna 10. lasteaias kolhoosi mängimas 1948

Värvikaid näiteid sellest, kuidas inimesest kulak tehti, on palju. Harjumaal Varbolas vallas võeti valla nn aktiivi koosolekul 11. novembril 1948 ette taluperenaine Linda Koll (s. 1883).

*“Kuulati: Koosoleku juhataja sm Kaldmetsa ettekannet kulaklike majapidamiste nimekirja võtmiseks Vardi külas elunevat suurtalunikku Linda Reinu tr Koll, kes on alatasa kasutanud võõrast tööjõudu ja sealjuures **käitunud teenijatega mitteinimlikult.***

Sõnavõttud: Aktivist sm Kokker, Eduard oma sõnavõttus iseloomustas Vardi külas “Vardi” talus elunevat talupidaja Koll, kui süstemaatilist töölisklassi kurnajat ja tegi ettepaneku esitada suurtalunik Linda Koll Varbola valla TSN Täitevkomiteele kulaklike majapidamiste nimekirja võtmiseks.

*Sm Merisalu, Olga oma sõnavõttus iseloomustas Koll, kui suurimat töölisklassi ekspluteerijat, kes ise on teeninud Koll juures ja saanud tunda tema ekspluataatorlikku kätti. Sm Merisalu oma sõnavõttus märkis ja tõi esile fakte millise käitumise osaliseks ta sai oma teenimise aja kestel, näiteks **pererahvas sõi teises toas ja tema teenija muidugi teises toas**, samuti tois mida temale teenijale anti oli keedetud mitu päeva varem ja mõnikord isegi roiskunud. Püüa, mida perenaine oma “lahkel käel” andis, oli lahjendatud veega, muidu oleks võinud halvasti mõjuda seedeelundeile. Sm Merisalu oma sõnavõtu lõpul märkis, et praeguses teravas klassivõitluse ajastul antakse õigusega Kollile kulaku nimetus.*

Otsustati: Ühisel häälel esitada suurtalunik Koll, Linda Reinu tr, kes alatasa on kasutanud võõrast tööjõudu Varbola valla TSN Täitevkomiteele kulaklike majapidamiste nimekirja võtmiseks ja materjalide vormistamiseks. Koosolek algas kell 14.15, koosolek lõppes kell 15.00”.

19. veebruaril 1949 oli Kauksi kool
Põlvas üpris ülerahvastatud, aga
alates 25. märtsist läks ilmselt ka
siin lahendamaks

Kolhooside kiirtekkest pärast küüditamisest pajatab üks tollane aktivist, endine Haljala valla TSN Täitevkomitee esimees Aleksander Timm nõnda:

„Kuid 1949. a. kevadel tuli korruga terves vallas otse massiline kolhooside asutamine, mida uneski aimata poleks võinud. Kolhoosid kerkisid nagu seemed sooja vihma järel. Mis selleks tõuke andis, et see kõik korruga ühel kevadel toimus? Varem ei tahtnud ju mõni „kange mees“ kolhoosijuttu kuulda. Tõuke selleks andis peamiselt just see asjaolu, et sel kevadel palju nõukogude korra vastaseid ja kulakuid Eestist välja kaugemale, N. Liidu piiridesse elama saadeti, ehk nagu öeldakse – ära küüditati.

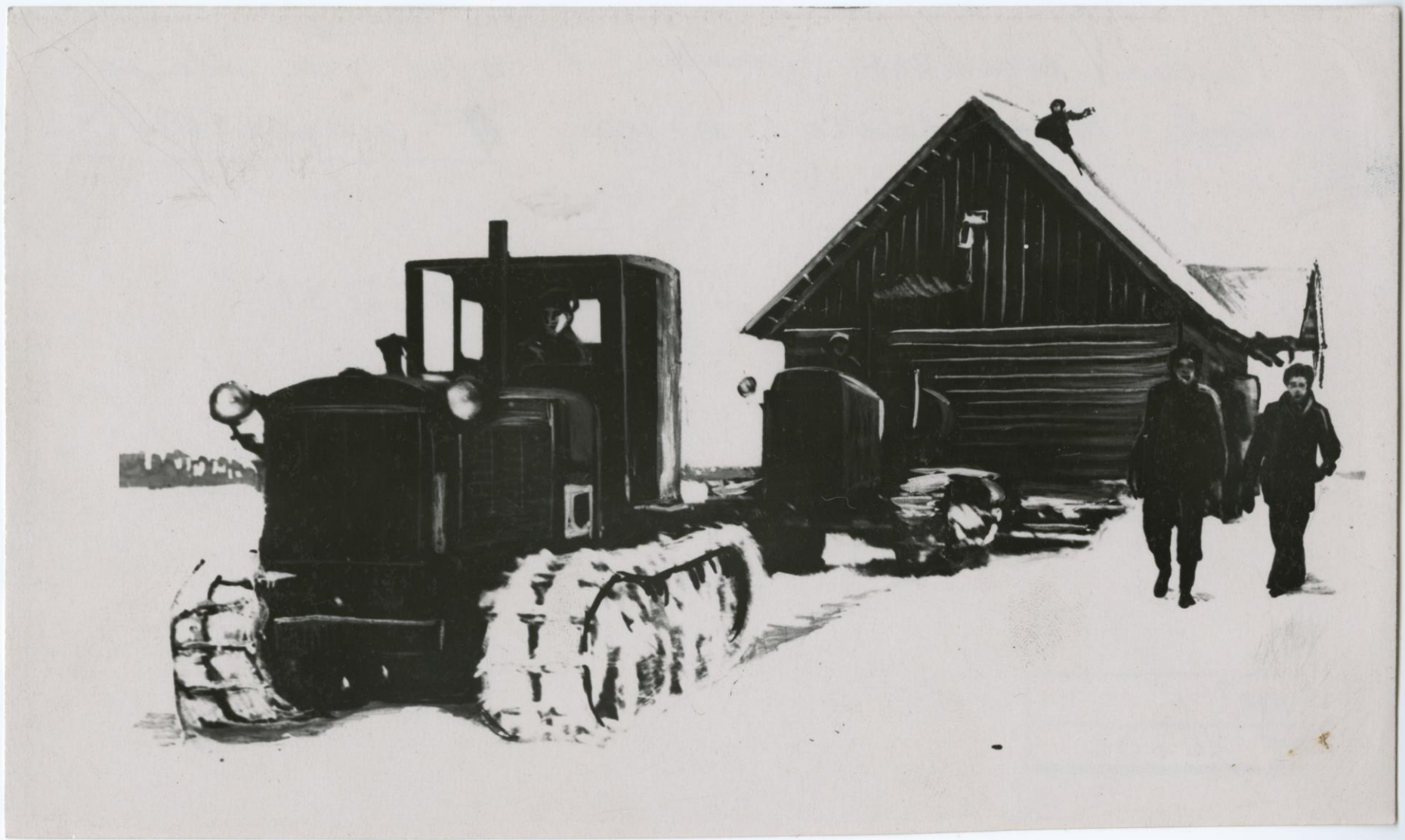
Ja sellepärast oligi nüüd neil kolhoosivastastel lõuameestel hirm nahas, vesi ahjus, et peagi viiakse kõik minema, kes kolhoosi ei astu, või selle vastu veel midagi rääkida julgevad.

Peale küüditamist jooksid kõik kolhoosiastumise avaldused näpus vallamaja poole. Kohe selle järel toimuski partorg Rodi juhtimisel kolhoosi asutamise üldkoosolek. Peale kõigi nõutavate küsimuste lahendamist oli muidugi kõige tähtsam küsimus – keda valida kolhoosi esimeheks? Sm Rodi pani ette valida selle uue kolhoosi esimeheks sm Volmer, iseloomustades teda kui tublit nõukogude aktivisti. Keegi julges koosolijate seast süiski öelda: „Aga Volmer oli ju kogu selle õndsaja kõige suurem kolhoosi vastane – nüüd korruga kohe kolhoosi esimeheks?“ „Teie kõik olite vastased. Siin pole enam nüüd midagi seletada!“ kärkis Rodi.

29. märtsi õhtul kell oli selgituskoosolek Padu külanõukogus Sirevere külas, kus parteisekretär tegi selgituskõnet kolhoosi asutamise heaks. 30. märtsil andsin kolhoosistumise palve sisse Avanduse valla täitevkomiteesse.

31. märtsil andsin uue avalduse, missugune avaldus oli ka lõplik. **Sellega olen ma oma talust ja loomadest ühes põllumajandusinventariga igavesti lahti.** Kõigest, mis ma oma eluteel olen omale soetanud ja korjanud, oma noorest põlvest saadik oma raske tööga. Jumalaga minu varandus ja loomad! Raske südamega olen neist lahkunud. Neid enam tagasi ei saa.

Talumajade kokkuvedu 4. märtsil 1951 Mõnistes Molotovi nimelises kolhoosis on väga sümboolne – nn nõukogude võim veab rahvast vägisi helgesse tulevikku

Kolhoosi juures oli väga tähtis ka õige nimi. Kõige õigem oli muidugi Stalin, ent algul pandi igasuguseid, nii toredaid kui ka koledaid nimesid: Albus, Aurora, Siirius, Ausus, Helde, Hommik, Vaba Elu, Ilus Kodu, Kimalane, Raudne Tahe, Külvaja, Lõikaja, Salve, Valve, akad Viljams, marssal Budjonnoi, Partorg Sibul, Nõukogude Partisan, Stalinlik Tee, EK(b)P V Kongress, jne.

Kalhoosi - Vambota - - - esimehele.

Tartumaa T.K. Põllum. osak. kaja nr. 4442. 1 sept. 49a.

Saadud Teie kõnekoostis ja sügisriini graafiku:

Kõnekoostis graafik 10.09.83.00 ha 15.09.128.00 ha.

Sügisriini graafik 10.09.19.00 ha 15.09.33.00 ha

20.09.55.00 ha 25.09.74.00 ha 30.09.93.00 ha 5.10.113.00 ha 10.10.128.00 ha

Kindlustage antud graafiku tingimusteta tähtsime
antud tähtpäevadeks, milleks arakaarutates kõik võimalused.

Uterai 17 sept. 49a.

Põllum.
Tartum. osak.
juhataja.

Ega kolhooside elu ka lihtne polnud: kohe algusest peale jätkus küllaga kontrollijaid, käsutajaid, nõudjaid ja õpetajaid.

Asjamehed õpetavad MTJ mehi Kiviõli Uue Elu kolhoosis kündma 1949

Maarahvas sai teada kui valesti nad seni olid elanud ja tööd teinud.

1949. aasta lõpul teatati, et Rapla valla Edasi kolhoosnikud tunnevad nüüd hästi nõukogude eesrindlikku agrotehnikat: “Nad õppisid tundma nõukogude teadlase Musilko kunstliku tolmendamise võtteid.”

Ilma mõttetute loosungiteta ja kihutustööta ei saanud kolhoosis teha vist ühtki tööd. Võimsa Jõu kolhoos Rannus 1951.

Ka naised olid nüüd meestega
võrdsemaist võrdsed kõikide tööde
tegemisel. Uusna 1950

Kolhoosil oli päris palju lisäülesandeid, mida varem oli korraldanud vald, üks lisakohustusi oli postivedu. Rannu 1951

1950. aastate algul elasid kolhoosnikud peost suhu. Eriti raske aasta oli 1952.

Koidula kolhoos Simunas maksis iga normipäeva eest rahapalka 20 kopikat, 400 g rukkiteri ja 100 g nisuteri!

Ühe kolhoosipere (2 inimest) 1952. aasta sissetulek:

1. Rukkiteri — 161 kg
2. Nisuteri — 40,1 kg
3. Odrateri — ei ole
4. Segavilja — ei ole
5. Kartuleid — ei ole
6. Raha — 80,5 rbl
7. Heina — ei saa
8. Põhku — ei saa
9. Muid produkte — ei saa
10. Õlgi — ei saa
11. Suhkrut — ainult suhkrupeedi puhastajatele
12. Siirupit — ei saa.

Saadud töötasu ümberarvestatuna rahasse — 400 g rukist maksab 1,4 rbl, 100 g nisu 40 kop, raha 20 kop. Kokku kolhoosniku päevapalk oli 2 rubla.

Serga küla Nõlviku pere lõunalauas aastal 1952 .

Väga dramaatilise sisuga dokument ütleb, et 1951. aastal kolhoosilt oma riigilaenu maksmiseks 75 rbl laenu küsiv Virumaa naine lubab loovutada kolhoosile oma lehma, kui ta laenu õigeaegselt tagasi ei maksa.

Siimets, Elsa Madret.
koll. lügi. 1900a.
llutoht. 00 kila.

Palun mulle laenata riigilaenu tasumiseks raha rbl. seitskümmend viis 75. rbl., mida kohustun tagasi maksma kolhoosi kassasse 45 päeva jooksul, s. o. 20. juunil 1951. a. Kui mina ettenähtud tähtpäeval raha rbl. 75.- (seitskümmend viis) maksta ei saa, siis annan kolhoosile samal tähtpäeval lehma.

5. mai 1951. a.

E. Siimets

Maakond
5. mai 1951.
[Signature]

Välja maksta
Siimets.
amvpidoye.

Rbl. seitskümmend viis rätte saanud
E. Siimets

Kuna kõik nõukogude inimesed pidid tööl käima, siis tekkis terav vajadus korraldada lastehoid. Maarahva jaoks oli see uus ja võõras asi. Kose rajooni Ždanovi kolhoosi lasteaed oli n 1954. aastal ilmselgelt peavarju leidnud ühe tühjasküüditatud kulakutalu häärberis.

IV klassi emakeele lugemikust 1951:

Noored hüüdsid neid sõnu, vaadates tuliste silmadega oma juhi, oma Stalini poole.

Juhi nimi oli esimene, mida nad tundsid lapsepõlvest saadik, mida nad õppisid ütleva koos isa ja ema nimedega. ta oli alati nende läheduses, hoolitsev ja väsimatu, nagu nende isad ja emad, võimas ja hea, nagu ei keegi muu maailmas. Ta ehitas koole, pioneeride paleesid, pioneeride laagreid ja tehnilisi jaamu, kogus kokku lapsed pioneeride lõkkes ümber, viis nad maadeteaduslikele retkile ja, pöördunud koju Artekist, ekskursioonilt ja laagrist, nägid nad, et ta oli muutnud vanemate kodu veel heledamaks, veel rikkamaks. Ja nüüd, kui vaenlane tahtis lõmastada tankidega kodumaa, kui vaenlane tahtis röövida neilt nende õnne ja heleda tuleviku, võitles Stalin, see kartmatu, võimas ja tark vägilane, nii ööd kui päevad võidu eest (lk 113-114).

Nõukogude võim hävitas 84% Eesti Vabariigi ajal ilmunud raamatutest.

Sellela alustati kohe vene võimu kehtestamisel 1940 ning jätkati pärast Saksa okupatsiooni 1944. aastal.

Oma suhtumist kolhoosidesse näitas rahvas hoogsa pagemisega linna. Ametlikel andmeil lahkus aastail 1950-1955 maalt 50 000 inimest. Kolhoosis töötavate inimeste arv vähenes 1950-1954 aga 28 000 inimese võrra.

Kolkh. Muus Areng
 Ruusmäe k/s.
 Vastselaia raj.
 10. sept. 1953.a.

N° 102

Tõend.

Koostöevaga tõendab kolkh. Muus Areng,
 et kooli loos' ^{Talari} Võtu Inventoriseerimise Büroo'st
 on võtnud osa Muus Areng kolhoosi's koristustöödest
 sept. kuus järgmiselt:

Jrk nr	Kuu päevod	Vilja kokku vedu		Hõõrpaletid / min		Vilja rüüa								Kokku
		tl.	N.	tl.	N.	tl.	N.	tl.	N.	tl.	N.	tl.	N.	
1	04.09.53.	2.90	0.49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.49
2	05.09.53.	3.25	0.55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.55
3	06.09.53.	-	-	1.60	2.24	-	-	-	-	-	-	-	-	2.24
4	07.09.53	1.50	0.26	0.45	0.63	-	-	-	-	-	-	-	-	0.89
5	08.09.53	1.-	0.17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.17
6	09.09.53	-	-	-	-	5.	0.80	-	-	-	-	-	-	0.80
Kokku		8.65	1.47	2.05	2.87	5	0.80	-	-	-	-	-	-	5.74

Kolhoosi esimene: *[Signature]*
 Arvandata: S. Ock.

Väga kähku sai selgeks, et nn sotsialistlik suurpõllumajandus oma jõududega hakkama ei saa — linnarahvas, üliõpilased ja koolilapsed aeti hooajalistele põllutöödele appi — nn šefiks.

Miljonärist Uue Elu kolhoos otsustas 1952. aasta juulis: „*Et kolhoosil on vaja kolhoosnikele korterit, otsustakse kolhoosile osta Ermann Annile kuuluv Sillaotsa talu elamu hinnaga rbl. 2500*“. Sama kolhoosi uues elamus oli allkorrusel üks köögiga ühetoaline korter, teisel korrusel üks tuba poisslastest praktikantidele, võõrastetuba ning üks väike tuba majahoidjale. Uue Elu kolhoos oli Eestis esimene, kes asutas juba 1951 eramajade ehitamise hoogustamiseks vastava abistamisfondi: „*Juhatuse poolt tehtud ettepanek asutada kolhoosis individuaalmajade ehitusfond rbl 100 000 suuruses võetakse vastu ühehäälselt ilma vastuhäälteta*“. Selle toel hakati Kabalasse varsti ka tegelikult peremaju ehitama.

Ühe Kilingi-Nõmme vanamehe venekeelsest päevikust 1953:

12. juuni. 9-11 sadas. Kell 14 sõitsin koju ja müüsin Gentalenile 265 rbl eest rukist. Tagasi poe juurde ja võtsime depoos 3 või 4 asunikku, jäin purju ja läksin koju. Töö ja portfell jäid kontorisse.

13. juuni. Pilves. Võtsin osa raha kaasa ja maksin hommikul lirele 10 rbl võlga. Sain tööga järjele ja peale kella 17 läksin poodi. Magda ostis mulle ühe asuniku ja ise ostsin teise. Ostsin leiba ja sokid ning kaks pudelit limonaadi. Gentsiga võtsime veel suitsuräime ja depoosse. Rohkem ei mäleta. Selgus, et olin olnud Nõmmes juuksuri juures ning kuskil kaotasin ära portfelli ja mütsi, mis 3. juulil leiti Vanamõisa tee äärest.

14. juuni. Pühapäev. Ärkasin ja selgus, et olin maganud riietega, ainult saapad olin ära võtnud. Püksid olid märjad. Kummutist oli võetud raha ja 50 rbl antud Liisale korteriüüriks. Ruttasin juuksurisse ning seal selgus, et olin juba eile juukseid lõiganud. Tahtsin teha väikese suupiste, aga läks terve päev. Surnuaiale ei jõudnud. Kulutasin ära oma viimased 130 rubla ja pudeli limonaadiga läksin koju. Tee peal astusin sisse Leilopi juurde, tahtsin puhata.

15. juuni. Paks udu. Puust oli juba kontoris. Läksin lire juurde ja magasin tunnikese. Einestasin ja tagasi kontorisse. Raske, ajab iiveldama ja tusk tuleb peale. Päeval sadas kuni kella 15. Võtmed olid portfellis ja kapid olid suletud. Käisin õe juures lehtede järgi. Liisa oli Abjas oma õe juures. Päeval läks ja tuli õhtuse rongiga kella 7 tagasi.

17. juuni. Ilm on selge, päikesepaisteline ja vaikne. Päeval oli palav. Hommikul kõndisin Nõmmele Kulli juurde ja sain oma portfelli võtmete jm kätte, aga mütsi mitte. Pesin *gimnastjorka* puhtaks. Kastsin aedvilja. Kabul rohis minu porgandipeenart. Sidusin väikese õunapuu oksa kaitsmaks neid „koorma“ eest. **Sündmused Berliinis.**

TÄNÄN!